

одиницею діалогу є діалогічна єдність, пара реплік, що належать різним співрозмовникам і утворюють органічне ціле в змістовному структурному відношенні. Тільки в сукупності вони представляють собою закінчене елементарне висловлювання. Інакше кажучи, це дві або більше суміжні репліки, об'єднані як семантичні та лексико-граматичні.

Література

1. Приходько В.С., Шпанько Т.С. *Формування комунікативної компетентності у студентів у процесі вивчення іноземної мови* / Приходько В.С., Шпанько Т.С. // *Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (10-11 жовтня 2013 року) «Наука в інформаційному просторі»*. – Дніпропетровськ, 2013. Т. 6. – с. 41-43.

2. Шатилов С.Ф. *Некоторые актуальные педагогические вопросы профессионально направленного обучения иностранному языку в педагогическом вузе* / С.Ф.Шатилов, Ю.В.Еремин // *Некоторые актуальные педагогические вопросы профессионально направленного обучения иностранному языку в педагогическом вузе: Межвуз. сб. науч. тр.* – Л.: ЛГПИ, 1985. – С. 3-16.

LANGUE VS. LANGAGE: ПРОБЛЕМА ОБ'ЄКТА МОВОЗНАВСТВА

Присяник О.П. (Харків)

Одним з ключових і фундаментальних непорозумінь, пов'язаних з інтерпретацією поглядів Ф. де Соссюра загалом, і їх інтерпретацією у «Курсі загальної лінгвістики», зокрема, є питання базового об'єкту мовознавства. Вже давно загальновизнаним став факт про те, що фінальну фразу про мову (*langue*) як основний і чи не винятковий об'єкт лінгвістики, взятий «у собі і для себе», написали упорядники – Альбер Сеше або Шарль Баллі. Упорядники «Курсу» самі свідомо підтримували цей міф у власних працях (пор. «Перед лицем всіх цих проблем розумним виглядає лише один метод, який **Ф. Соссюр** коротко виклав у заключній фразі своєї праці „*Cours de linguistique generale*”: «Лінгвістика має своїм єдиним і справжнім об'єктом

мову, досліджувану в собі і для себе») [*вирізнення наше – О.П.*] [2, с. 27]. Баллі, як ніхто інший, прекрасно знав, що ані уся праця „Cours de linguistique generale” не є працею Соссюра, ані, тим більше, заключна фраза не була «коротким викладом» методу швейцарського вченого. Більше того, дослідник доробку Женевської школи В.Г. Кузнецов вважає, що автором відомої заключної фрази «Курсу» міг бути саме Ш. Баллі, котрий ще у 1905 р. у одній зі своїх праць писав: «Моя мета опрацювати раціональну концепцію живої мови, будь-якої, що розглядається сама у собі і вивчається для себе» [8, с. 98].

Виявлення фальсифікації істотно нічого у цій інтерпретації не змінило. Соссюр і перед виявленням цього факту, і після нього, вважався і надалі вважається прихильником вивчення рафінованої, «чистої» системи мовних відношень. Зрештою, фраза, що стала одіозною, перестала визнаватися соссюрівською і, навіть, часом друкуватися як органічна складова тексту «Курсу». Але просте механічне вилучення однієї, хоч і занадто радикальної, фрази з тексту нічого не змінює, оскільки увесь текст «Курсу» пронизаний ідеєю, яку усі повторюють як остаточну істину: мовознавство – це наука про мову як систему (*langue*).

Те, що у одному з розділів цілком декларативно написано про дві різні лінгвістики – мови й мовлення, – теж не внесло нічого якісно відмінного у таку інтерпретацію, оскільки жодного цілісного уявлення про мовлення (так, як ми зараз розуміємо цей термін) у «Курсі» немає. Більше того, як виявляє концептуальний аналіз, термін *parole* має небагато спільного з тим, що прийнято у сучасному мовознавстві називати *мовленням*.

Натомість, якщо ми звернемося до автографічних матеріалів, і зокрема до чорнетки монографії „De l'essence double du langage”, то виявиться дещо інша картина. Перше і основне, що відразу впадає у вічі, це послідовне вживання Соссюром щодо лінгвістики окреслень *l'étude du langage* і *la science du langage* (‘вивчення langage’ і ‘наука про langage’). Мало того, у декількох місцях він прямо заявляє, що об’єктом мовознавства мають бути не

окремі мови, і не лише мова, але *langage* як ціле. В автографах Соссюра є лише одне вживання фрази *science de la langue* (при обговоренні можливості вивчення мовної системи у абстрагуванні від історії), натомість *science du langage* зустрічається дванадцять разів. Ще дев'ять разів знаходимо фразу *étude du langage*. Термін же *langue* у сенсі об'єкта лінгвістичного дослідження (*étude d'une langue, étude des langues*) Соссюр використовував лише тоді, коли хотів підкреслити вивчення окремих національних мов. На якій підставі творці «Курсу загальної лінгвістики» зробили висновок, що Соссюр вважав лінгвістику наукою про мову, абсолютно незрозуміло.

Вперше у радянському мовознавстві на міфологічність положення про мову як «єдиний і справжній об'єкт» однозначно вказала Н. Слюсарєва в 1960 р. у рецензії на книжку Р. Годеля „Les sources manuscrites du «Cours de linguistique generale» de F. De Saussure”. Але навіть у ній Слюсарєва з посиланням на Годеля пише про розмитість і неясність поняття *langage*: «Але й у „Курсі”, і в рукописних матеріалах зміст кожної зі сторін мовної діяльності розкривається не завжди достатньо послідовно. Найбільш невизначеним з вживаних де Соссюром трьох термінів – „мовна діяльність”, „мова”, „мовлення” – є перший, що часто використовується у якості синоніма до другого терміна. Нерідко в тексті лекцій Соссюра, у його нотатках і листах підкреслюється тотожність понять „мови” („la langue”) і „мовної діяльності” („le langage”): „мовна діяльність, або ж мова взагалі”; „мова і мовна діяльність є одним і тим же; одне є узагальненням другого” („langue et langage ne sont qu'une même chose; l'un est la généralisation de l'autre”) і навіть: „...цю систему незалежних символів – мовну діяльність” („ce systeme particulier de symboles indépendants qui est le langage”). Р. Годель відзначає, що саме ця нечіткість у вживанні термінів стала причиною того, що видавці «Курсу» ввели такі заключні слова: „Лінгвістика має своїм єдиним і справжнім об'єктом мову, досліджувану в собі і для себе”» [9, с. 127].

У 1963 р. на цю ж проблему звернула увагу й О.С. Ахманова: «Дієва співпраця лінгвістів з етнографами і психологами (...) доводить, що сучасному мовознавцю треба відкинути виділений курсивом апокрифічний епілог, яким редактори закінчили текст соссюрівського «Курсу». Додамо, що епілог цей, сприйнятий як своєрідна заповідь чи символ віри, призвів до серйозних спотворень у розумінні ідей «Курсу» [1, с. 46].

Тим не менше, теза про «єдиний й справжній об'єкт» породила цілу літературу критики не лише у період між 1916 і 1957 рр. (тобто до виходу книжки Р. Годеля) чи у 1964-72 рр. (час виходу критичного видання «Курсу» Р. Енглера), але й після того, бо цей міф став стійким стереотипом і абсолютною істиною для багатьох мовознавців. Так, у відомій антології з загального мовознавства В. Звєгінцева у відомостях про Соссюра читаємо: «Мова виступає як „система чисто лінгвістичних відношень” і **тільки вона має вивчатися мовознавцями**: „лінгвістика має своїм єдиним і справжнім об'єктом мову, досліджувану в собі і для себе”» [7, с. 3]. Р. Будагов у 1975 р. (вже після циклу деміфологізуючих «Курс» публікацій Н. Слюсарєвої у «Вопросах языкознания») писав: «**Ф. Соссюр закінчив свій відомий „Курс”** такими словами: „єдиним і істинним об'єктом лінгвістики є мова, що розглядається в самій собі і для себе” (...). Окрім того **Соссюр не тільки сформулював** цю суперечливу тезу, **але й наполягав на тому**, що ніяких інших наукових задач у лінгвістики немає і не було („єдиний і істинний об'єкт лінгвістики”)» [5, с. 6], а у 1982 р. знову повторює: «настійливі заклики вивчати мову „в самій собі і для себе” (**теза, що йде від Соссюра**)» [3, с. 127]. І це при тому, що сам же у 1978 р., пишучи у «ВЯ» рецензію на нове видання «Курсу», детально описує ситуацію з цією славнозвісною фразою і навіть дорікає видавцям, що вони її включили у нову версію видання [4, с. 126]. Не помічали, або не бажали помічати критичних публікацій стосовно «Курсу» і інші радянські вчені, чия точка зору у силу їх становища була істотною для мейнстріму. Таким активним критиком Соссюра на підставі самого «Курсу» був, наприклад, В.З. Панфілов, який у

тому ж 1982 р. пише: «**Ф. де Соссюр намагався** вирізнити мову як об'єкт лінгвістики, що має розглядатися дослідником в собі і для себе і повинен бути відділений від об'єктів інших наук» [10, с. 29].

Ситуація не змінилась й надалі. Мовознавці послідовно повторювали цю фразу саме у ролі «візитної картки» соссюрівської теорії мови: «Ф. де Соссюр **робить умовивід**, що єдиним виходом із вищезгаданих ускладнень є визнання мови як системи знаків (а не мовної діяльності чи мовлення) єдиним, науково найнадійнішим об'єктом лінгвістики» [11, с. 106]; «Вивчення предмету мало розкрити його іманентну сутність, що знаходиться “в собі і для себе” (згідно з відомою формулою Соссюра) і незалежну як від особистості пізнаючого суб'єкта, так і від особистості того, чиє “вживання” предмету для потреб і в умовах його життя постачає сирий матеріал для концептуальної моделі» [6].

Аж після видання нових матеріалів, знайдених у 1996 р., ситуація прояснилася. Варто звернути увагу на те, що часом науковці вживають мисленневих редукцій і використовують певні слова нетермінологічно. Так було у тих випадках, коли Соссюр розглядав якусь іншу проблему, на тлі котрої структурно-функціональна відмінність мови й мовної діяльності могли йому видаватись неістотними. Проте там, де він розглядає сутність обох понять, вони розділені досить чітко. Крім того, слід взяти до уваги інші релевантні контексти, де вживання одного або іншого терміну було істотним.

Література

Ахманова О. С. Экстралингвистические и внутрilingвистические факторы в функционировании и развитии языка / О.С.Ахманова, В.З.Панфилов // Вопросы языкознания. – 1963. - №4. – С. 45-57. 2. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли М.: Изд-во иностр. лит., 1955. – 416 с. 3. Будагов Р.А. Рец.на: Язык и идеология. Критика идеалистических концепций функционирования и развития языка. Под ред. Жлуктенко Ю. А. Киев: Вища школа, 1981, 242 с. / Р.А. Будагов // Вопросы языкознания. – 1982. - № 5. – С. 127-129. 4. Будагов Р.А. Рец. на: Ф. де

Соссюр, Труды по языкознанию, переводы с французского языка под редакцией А. А. Холодовича. – М., «Прогресс», 1977, 695 с. / Р.А.Будагов // Вопросы языкознания. – 1978. - № 2. – С. 125-129. 5. Будагов Р.А. Что такое общественная природа языка? / Р. А. Будагов // Вопросы языкознания. – 1975. - № 3. – С. 3-26. 6. Гаспаров Б.М. Язык, память, образ. Лингвистика языкового существования / Б.М. Гаспаров, http://www.cjes.ru/lib/content.php?content_id=1907&category_id=3 [20.06.2016].

7. Звегинцев В.А. История языкознания XIX-XX веков в очерках и извлечениях / В. А. Звегинцев. – М.: Учпедгиз, 1960. – Ч 1. – 402 с. 8. Кузнецов В.Г. Ф. де Соссюр и Женевская школа: от «языка» к «речи» / В.Г.Кузнецов // Вопросы языкознания. – 2007. - № 6. – С. 97-115. 9. Слюсарева Н.А. Рец.на: R. Godel. Les sources manuscrites du «Cours de linguistique generale» de F. De Saussure. — Geneve — Paris, 1957. - 283 с. («Societe de publications romanes et franc, aises sous la direction de И. Roques», LXI) / Н.А.Слюсарева // Вопросы языкознания. – 1960. - № 2. – С. 126-130. 10. Панфилов В.З. О некоторых аспектах социальной природы языка / В.З. Панфилов // Вопросы языкознания. – 1982. - №6. – С. 28-44. 11. Удовиченко Г.М. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних учень / Г.М.Удовиченко. – К.: Вища школа, 1980. – 217 с.

ВИДИ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ

(МАРКЕТИНГОВИЙ ТА ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ)

Романенко Н.Є. (Харків)

Люди живуть у новітньому інформаційному суспільстві. Інформація є всюди навколо нас. Вона може перебувати в різних видах та формах, у будь-якому місці. Частіше за все, люди отримують інформацію за допомогою ЗМІ, одним із яких є реклама. Сьогодні актуальність реклами не викликає сумнівів, бо вона відіграє ключову роль у розвитку ринкової економіки і є її найважливішим елементом.